

Ponder

IN MEMORIAM PROF. MR W.G. DE VRIES

J.J.A. de Groot & Liesbeth van der Marck

VIERING XI^{DE} LUSTRUM

A.Fl. Gehlen

DE BERG EN DALSE WATERTORENARRESTEN

L.C.A. Verstappen

VERLIJDEN, VERLEED, VERLEDEN

• De lege plek
Marianne Eisma

HET SIGNET VAN DE NOTARIS (15)

Caspar van Heel

HET NOTARIEEL WOORDENBOEK

Ben Duinkerken

DE NUMERUS CLAUSUS IN HET HAARLEMSE NOTARIAAT 1524-1795

H. Spijkerman

LIEVE NICHTEN, LIEVE NEVEN,

P.H.M. Gerver

ARS NOTARIATUS

• De geotrooieerde compagnie
H.J. den Heijer

De nieuwe editie is er:
Verzameling Wetgeving Notariaat 2005

Titel:
Verzameling Wetgeving
Notariaat 2005

ISBN: 90 5409 488 5

Prijs: €55,-

Abonnementscode: WN

Prijs: €46,75

*Onze uitgaven zijn
ook verkrijgbaar
via de boekhandel*

In deze editie van de *Verzameling Wetgeving Notariaat (WN 2005)* zijn de voor het notariaat belangrijkste wetten, verdragen en overige regelgeving opgenomen. Deze wettenbundel is geschikt voor uw dagelijkse praktijk als notarieel jurist maar ook voor u als estate planner.

**Actueel, overzichtelijk,
compleet en gemakkelijk**

Deze uitgave bestaat uit twee thematische delen. Het deel Burgerlijk Recht en Aanverwante Wetgeving en het deel Fiscaal Recht. Het eerstgenoemde bevat onder meer het Burgerlijk Wetboek met voor uw praktijk relevante wet- en regelgeving. In het fiscale gedeelte is een driedeling aangebracht: de algemene regelgeving op fiscaal gebied, de voor het notariaat

relevante heffingswetten en de regelgeving in internationale verhoudingen en de uitvoeringswetgeving. Het opgenomen geldende recht is bijgewerkt t/m 1 januari 2005. De *WN* is actueel, overzichtelijk, compleet en gemakkelijk hanteerbaar.

**Abonnement op de WN?
Met een abonnement op
deze uitgave ontvangt u
automatisch de nieuwe
editie met 15% korting.**

**Kijk ook op
www.sdu.nl/notariaat**

**Bestel via www.sdu.nl
of bel (070) 378 98 80**

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

“Ponder” volgens Van Dale:

unster, een soort evenaar met aan de ene zijde een haak en aan de andere een gewicht dat men af- en aanschuift, balans met ongelijke armen.

C O L O F O N

Ponder:

halfjaarlijks mededelingenblad van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap, van Eeghenstraat 222, 1071 GM Amsterdam

Telefoon: 020 675 6479

Fax: 020 679 0358

Email algemeen: info@notarielestichting.nl
redactiesecretaris:

inesvangasselt@notarielestichting.nl

Website: www.notarielestichting.nl

Postbanknummer: 554704

Redacteuren:

W. Bosse

B. Duinkerken

P.H.M. Gerver

Liesbeth M. van der Marck

B.C.M. Waaijer

Redactiesecretaris:

Inés M. van Gasselt

Lay-out/productie:

Francien van Maasdijk

Grafisch Bureau Schaefer

Foto's:

Omslag : Maarten Brinkgreve

pag. 4 : Onno Boerwinkel

pag. 5 : Roos Aldershoff BFN

pag. 6 : Wouter Thorn Leeson

pag. 17 : Henk van Emmerik,

Formaat Notarissen

pag. 20 : Wouter Thorn Leeson

De publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Raadgevend Bureau Borgdorff te Rotterdam, Intersentia Uitgeverij te Morsel, België, Kluwer Juridische Uitgevers te Deventer, Niehoff Werning & Kooij te Soest, Prins Bernhard Cultuurfonds te Amsterdam en Sdu te Den Haag.

Aan dit nummer werkten mee:

Ben Duinkerken, *rechtsbistoricus, oud-notaris*

Marianne Eisma, *kunsthistorica*

A.Fl. Gehlen, *oud-notaris, emeritus hoogleraar Universiteit Maastricht*

P.H.M. Gerver, *oud-notaris, bijzonder hoogleraar notarieel recht aan de Universiteit van Amsterdam*

J.J.A. de Groot, *voorzitter Notariële Stichting, oud-notaris, universitair docent aan de Universiteit van Amsterdam*

Caspar van Heel, *rechtsbistoricus, werkzaam als provinciaal archiefinspecteur in Overijssel*

H.J. den Heijer, *universitair docent aan de Universiteit Leiden*

Liesbeth M. van der Marck, *conservator Notariële Stichting*

H. Spijkerman, *historicus en archivaris, werkzaam bij de gemeente Wijdemeren*

L.C.A. Verstappen, *hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder notarieel recht, aan de Rijksuniversiteit Groningen, raadsbeer-plaatsvervanger in het Gerechtshof te Leeuwarden, kandidaat-notaris te Nijmegen*

Inhoud

IN MEMORIAM	4	J.J.A. de Groot & Liesbeth M. van der Marck
PROF. MR. W.G. DE VRIES		
VIERING XI^{DE} LUSTRUM	5	A.Fl. Gehlen
VERLIJDEN, VERLEED, VERLEDEN	6	Marianne Eisma
DE LEGE PLEK		
HET NOTARIEEL WOORDENBOEK	7	Ben Duinkerken
UNIVERSITEIT		
HET SIGNET VAN DE NOTARIS (15)	7	Caspar van Heel
DE NUMERUS CLAUSUS		
IN HET HAARLEMSE NOTARIAAT 1524-1795	8	H. Spijkerman
DE BERG EN DALSE WATERTORENARRESTEN	10	L.C.A. Verstappen
LIEVE NICHTEN, LIEVE NEVEN,...	14	P.H.M. Gerver
ARS NOTARIATUS	17	H.J. den Heijer
DE GEOTROOIEERDE COMPAGNIE		
POSTACADEMISCH ONDERWIJS	18	Redactionele mededeling
2e halfjaar 2005		
IMPONDERABILIA	18	Liesbeth M. van der Marck

In memoriam Prof. mr. W.G. de Vries

10 april 1920 - 31 mei 2005

“want een mens is maar een mens”

Op 15 december 1980 hield Mr. W.G. de Vries als buitengewoon hoogleraar in het notarieel recht en privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam zijn inaugurele rede onder de titel “Rechtspersonen zijn rechtspersonen”, waaraan fijntjes was toegevoegd “want een mens is maar een mens”. Een bijzinnetje dat boekdelen spreekt. Wie het voorrecht had Wicher de Vries te kennen, proeft hierin zijn relativiseringsvermogen, zijn filosofische inslag, zijn bescheidenheid en zelfs zijn mededogen.

Wicher hield van het notariaat en van alles daaromheen. Maar voorop stond het gewone handwerk, dat hij als notaris bijna dertig jaar lang in Zwartsluis uitoefende. Daarbij zal hij zeker profijt hebben gehad van één van zijn grootste kwaliteiten, het vermogen om mensen tot elkaar te brengen.

Ouderen onder ons zullen zich minstens twee dingen van hem herinneren. Zijn grote interesse in moderne technieken en zijn wetenschappelijke belangstelling. Als men verslagen van wetenschappelijke notariële bijeenkomsten naleest, valt

op dat Wicher de Vries altijd één van de vraagstellers was en ook, dat zijn vragen zonder uitzondering tot de beste behoorden en dat niemand de preadviseurs het vuur zo na aan de schenen kon leggen als hij.

Prof. mr W.G. de Vries,
getekend ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag
op 10 april 2000 door Onno Boerwinkel

Hij was een geboren docent en hij droeg zijn kennis graag uit. Toen hij in april 1985 vijfenzestig werd, kwam er formeel een einde aan zijn functie bij de UvA. In zijn opvolging kon wegens gebrek aan middelen bij de universiteit niet worden voorzien. De notariële vakgroep heeft daarom de Stichting verzocht een bijzonder hoogleraar aan de UvA te benoemen om de notariële opleiding daar te handhaven. Die leerstoel kwam er, maar pas halverwege 1987 werd er in de vacature voorzien door benoeming van Mr. A.H.M. Santen. In de twee jaar dat er geen notarieel hoogleraar aan de UvA was, bleef Wicher de Vries lesgeven. Uit loyaliteit met zijn universiteit en zijn studenten. Dat hij daarvoor, naast zijn notariaat in Zwartsluis, meermalen per week met de trein naar Amsterdam moest, had hij ervoor over en dat er geen beloning tegenover stond, stoorde hem evenmin. Ook na zijn vertrek bij de UvA bleef hij betrokken bij de notariële opleiding. Hij ging door met lesgeven, zowel in het kader van het postacademisch onderwijs als voor de klerkenopleiding. Voor de klerken schreef hij boven-

dien in 1992 het volledige – en omvangrijke – cursusmateriaal, waarin hij de boeken 3, 5 en 6 van het toen nieuwe BW artikelsgewijs behandelde.

Hij schreef veel en altijd gedegen. In het Maandblad voor het Notariaat, waarvan hij niet alleen een der oprichters was, maar ook redacteur van 1968 tot en met 1973, verschenen in die periode veertien artikelen van zijn hand. Zijn eerste bijdrage in de allereerste aflevering van het Maandblad, getiteld “Enkele aspecten van de ouderlijke boedelverdeling” kondigde hij met de hem kenmerkende terughoudendheid als volgt aan: “Na loting viel mij de eervolle taak ten deel om het eerste artikel in ons nieuwe blad te schrijven. Het onderwerp werd door de redactie als zodanig gekozen.” In de zes jaar dat het Maandblad bestond, schreef hij vaak over verbetering van efficiency op het notariskantoor; zijn redacteurschap uitte zich veelal in vruchtbare suggesties voor auteurs en onderwerpen. Toen het Maandblad door de fusie van beide Broederschappen in 1974 in het WPNR opging, trad hij tot de WPNR-redactie toe, waarvan hij pas twaalf jaar later, wegens het bereiken van de vijfenzestigjarige leeftijd, afscheid nam. In het WPNR beantwoordde hij rechtsvragen, verzorgde een reeks van artikelen over het notariële tuchtrecht en had hij een eigen rubriek “Positie, houding, doen en laten van een notaris”, waarin hij op duidelijke wijze uitspraken van Kamers van Toezicht en Gerechtshoven commentarieerde.

Zijn belangstelling voor notariaat en wetenschap leidde vanzelfsprekend tot nauwe betrokkenheid bij de Stichting. Eerst als lid van de adviescommissie, daarna als bestuurslid en vice-voorzitter, van 1981 tot 1986 als voorzitter en tenslotte als lid van de Raad van Toezicht. Nooit deden we vergeefs een beroep op hem. Altijd blijven wij hem dankbaar.

J.J.A. de Groot
voorzitter

Liesbeth M. van der Marck
conservator

Viering van het XI^{de} lustrum

Op vrijdag 27 januari 2006 bestaat de Stichting precies vijfenvijftig jaar. Een verjaardag om samen met onze donateurs te vieren. Die dag heet het Bestuur u dan ook graag welkom op het symposium dat wordt gehouden ter gelegenheid van het XI^{de} lustrum. Nu eens niet in Amsterdam zoals gewoonlijk, maar in Nijmegen, om ook diegenen die niet in de randstad wonen een keer het voordeel van de kortste reistijd te geven.

Het thema van het symposium, dat plaatsvindt op de Radboud Universiteit Nijmegen, luidt:

DE ARS NOTARIATUS EN DE RECHTSWETENSCHAP (13de – 20ste EEUW)

Een zestal referenten is uitgenodigd voordrachten te houden, waarbij de betekenis van het notariaat voor de rechtswetenschap gedurende de 13de – 20ste eeuw wordt belicht.

In samenspraak met de vakgroep notariaat en het Gerard Noodt Instituut van de Nijmeegse universiteit is het onderstaande programma samengesteld:

09.45 – 10.15 Ontvangst (aula Radboud Universiteit)

10.15 – 10.30 Woord vooraf van de Voorzitter van de Stichting

10.30 – 12.30 Ochtendzitting

Voordrachten door Prof. dr. M.L.G. Oosterbosch, Prof. mr. A.Fl. Gehlen en Dr. B. Duinkerken over achtereenvolgens: de betekenis voor de rechtswetenschap van de laatmiddeleeuwse “Artes notariae”, van de 17de en 18de-eeuwse Notarisboeken en van de notariële theorie en praktijk in de 19de eeuw. Aan het slot van deze ochtendzitting, die gepresideerd wordt door Prof. mr. P.L. Nève, wordt gelegenheid gegeven voor debat.

12.30 – 13.30 Lunchpauze

13.30 – 15.45 Middagzitting

Voordrachten door achtereenvolgens Prof. mr. A.A. van Velten, Prof. mr. H.W. Heyman en Mr. B.C.M. Waaijer over de betekenis van de rechtswetenschap voor de notariële theorie en praktijk in de 20ste eeuw op het terrein van respectievelijk het onroerend goed recht, het huwelijksgoederen- en erfrecht en het vennootschapsrecht. Aan het slot van de middagzitting, die onder leiding staat van Prof. mr. M.J.A. van Mourik, is wederom gelegenheid voor debat.

16.00 – 17.00 Borrel

Voor donateurs is deelname aan het symposium gratis; niet-donateurs betalen € 30 en studenten € 15 (inclusief lunch en borrel).

De KNB kent in het kader van de permanente educatie zes studiepunten toe voor het bijwonen van de gehele dag.

U kunt zich alvast per e-mail of per post opgeven bij de Stichting: lustrum@notarielestichting.nl of Van Eeghenstraat 222, 1071 GM Amsterdam, of bij het Gerard Noodt Instituut: c.coppens@jur.ru.nl

A.Fl. Gehlen
wetenschappelijk coördinator

De Stichting, toen op de Herengracht en nu op de Van Eeghenstraat

Verlijden, verleed, verleden

De lege plek

Het ging haar in dit werk niet zozeer om het interieur alswel om de sporen van haar vaders aanwezigheid daarin

Er was nog een mooi plaatsje vrij voor de laatste aanwinst van de Stichting: een waterverftekening van een interieur. Met zijn aardkleuren en bescheiden formaat van 30 bij 40 cm. paste hij goed naast de notariskast in de hal. Elders in deze Ponder wordt ingegaan op zijn verwerking, hier op zijn maker en zijn voorstelling.

Het interieur op deze aquarel is dat van een kantoor. Dat laat zich aflezen van zijn karige stoffering - er hangt alleen een spiegel - en zijn functionele meubilering. Haaks op de wand parallel aan het beeldvlak staat rechts een cilinderbureau met stoel en papiermand, onder het raam in dezelfde wand een lessenaar en tegen de zijwand links staan, behalve nog een lessenaar, een kruk en een kast waaraan papieren hangen.

Met deze papieren, die door hun lange verticale formaat op aankondigingen van huizenveilingen lijken, kan dit het kantoor van een notaris zijn en dat is het ook. Op het karton waarmee het eenvoudige houten lijstje om de aquarel aan de achterkant is gesloten, wordt het de werkkamer van notaris C.J.G. de Booy genoemd. Die bevond zich in Haarlem waar De Booy van 1857 tot 1889 kantoor hield, in de Grote Houtstraat 99. Van dit huis zou nu niets meer resten dan de fundering, de kelder en de in het Haagse Gemeentemuseum bewaarde voordeur. Op de tekening is door het raam nog iets te zien van zijn grote achtertuin die doorliep tot het Klein Heiligland.

De tekening heeft de charme van het werk van een zondagsschilder. Dat komt hoofdzakelijk door zijn uitvoering, die perspectivisch zwak en qua kleuring nogal egaal is, maar ook door details als een niet te duiden weerkaatsing in de spiegel en de niet even lang lijkende openstaande deuren van de kast. Het ontbreekt de maker duidelijk aan techniek. Bij een betere beheersing van het

perspectief zou het schijnbare lengteverschil zijn vermeden, bij meesterschap over het aquarelleren zou de voorstelling aan focus hebben gewonnen.

Toch is de tekening door een echte kunstenaar gemaakt. De achterop vermelde Adriana Johanna de Booy (1863-1937) staat althans vermeld in het kunstenaarslexicon van Pieter Scheen. Deze in de wandeling Adriënne genoemde dochter van notaris De Booy was lid van de kunstenaarsverenigingen "Arti et Amicitiae", "Sint Lucas" en "Pictura" en deed als zodanig ook mee aan hun tentoonstellingen. Van haar verdere werk is mij slechts weinig bekend, behalve een in 1927 bij Arti verkocht "Stillevan" en de in 1928 bij Pictura verkochte "Slaapbollen" zijn er nog vijf in 1930 bij een lijstenmaker en prentverkoper in het Franse Colmar verkochte "peintures fleures".

Met deze thematiek zal "De werkkamer" in het oeuvre van deze kunstenaar een uitzondering zijn geweest. Dat klopt ook want volgens de notitie achterop maakte Adriënne de Booy die "na den dood van haren Vader". Deze aanleiding geeft echter ook aan dat het haar in dit werk niet zozeer ging om het interieur alswel om de sporen van haar vaders aanwezigheid daarin. Het lijkt ook alsof hij daaruit net was weggegaan, want zijn bureau staat, net als de kast, open en zijn stoel staat daar als het ware nog warm, schuin voor.

Deze onderliggende thematiek maakt dit werk veel minder naïef dan het lijkt en dat komt goed uit, want zo is de lege plek in de hal nu gevuld met de lege plek die notaris De Booy achterliet.

Marianne Eisma

Het notarieel woordenboek

Universiteit

WOORD-BOECK,
Wat in alle
De Kunst-woorden des
Notariſchaps, mitſgaders ande-
re vreemde, ſoo Latijnsche als Franſche
woorden werden verduyſcht.

Nu de vijftiger jaren van de vorige eeuw geschiedenis zijn geworden (er is zelfs al een tentoonstelling aan gewijd), mag de U van universiteit niet aan ons alfabet ontbreken. Want het was toen, in 1958 om precies te zijn, dat een wet in het Staatsblad verscheen waarin de notariële opleiding verplicht een academische studie werd. Daar was een lange weg aan voorafgegaan en dat leidt ons van recente tot 'echte' historie. De tijd namelijk waarin de aspirant-notaris zijn loopbaan begon als klerk met een formulierboek (twee begrippen die in deze rubriek eerder aan de orde zijn geweest) onder handbereik. Aangevuld met meer theoretisch ingerichte boeken als het voor het gewestelijk hof af te leggen examen in zicht kwam. En dat systeem heeft eeuwen standgehouden.

Hetgeen overigens niet wil zeggen dat er geen kritiek te horen was, kritiek die vooral naar voren kwam wanneer er werd gewerkt aan een notariswet. Zoals bijvoorbeeld onder het bewind van Lodewijk Napoleon. Zijn Minister van Justitie Van Maanen wil dat elk aankomend notaris een rechtenstudie moet hebben gevolgd. Wat de koning ervan heeft gedacht is niet bekend, maar het idee heeft

de concept-wet (van 1810) niet gehaald. Dit voornemen trof eenzelfde lot bij het ontwerp dat tot de Wet op het Notaris-ambt van 1842 leidde, afkomstig overigens van diezelfde Van Maanen, nog steeds justitie-minister! Voorzover tijdens de 19de eeuw in

het parlement de roep om een universitaire notariële studie opnieuw werd gehoord werd ze steevast afgewezen met het argument dat het notariaat op die manier voor de gewone burger ontoegankelijk zou worden. Te kostbaar dus.

Enig succes in de pogingen om de notariële studie op een hoger plan te brengen wordt geboekt in 1904. Wil men tot het in 1878 ingestelde staatsexamen worden toegelaten dan is vanaf het begin van de vorige eeuw een middelbare schoolopleiding vereist. Voor het overige blijft alles bij het oude. Pas na de Tweede Wereldoorlog komt dus de zo lang gewenste doorbraak naar een academisch en dus meer intellectueel opleidingsniveau, mét het bijbehorend maatschappelijk aanzien.

Ben Duinkerken

Het signet van de notaris (15)

Fryslân

Zoals de naam van deze provincie hierboven in een andere taal dan het Nederlands gesteld is, zo heeft ook de middeleeuwse notaris in het Fries een andere aanduiding, namelijk keysers orkene. Letterlijk

betekent dat getuige vanwege de keizer. Je zou ook mogen vertalen: getuige met keizerlijk gezag. De aanduiding keysers orkene geeft iets weer van de grote betrouwbaarheid van door de notaris opgemaakte akten.

Hoewel Friesland oorspronkelijk veel groter was, beperken we ons hier tot de huidige provincie Fryslân.

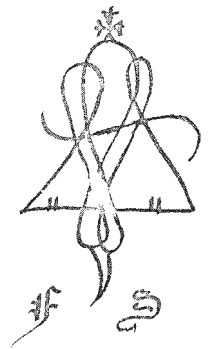
De oudste notariële akte in Friesland opgemaakt dateert van 1384 in het klooster Mariengarde. Helaas is deze akte alleen in afschrift overgeleverd, waardoor het signet van de notaris Renicus Sibodis de Verwerdt niet bekend is.

De Friese vrijheid

De Friezen hadden tot 1498 geen landsheer en beriepen zich op een vrijheidsprivilege van Karel de Grote. Van deze in het latijn opgestelde vrijheidsbrief was een Fries-talige literaire bewerking gemaakt, die bezegeld was met een zegel waarop de apostelen Petrus en Paulus te zien waren. In 1456 lieten de Friezen een Nederduitse bewer-

king daarvan in een notariële oorkonde opnemen. Dat gebeurde in Sneek door de keizerlijke notaris Coenraad Doleatoris uit Frankfurt. Alles tot grotere zekerheid van de Friese vrijheid. De datering van het origineel, 453 (Karel de Grote regeerde van 768 tot 814), en de getuigenlijst maken de inhoud niet geloofwaardiger. Maar van de notariële akte zijn zeker twee exemplaren bewaard gebleven, één in het stadsarchief van Groningen, de andere in het hertogelijke archief van Gelre. Het signet van de notaris toont twee concentrische cirkels boven een podium, met in de cirkels een Andreas-kruis en de initialen C en D en de naam in de onderste tree van het podium.

Ook latere vrijheidsprivileges, bv. van rooms-koning Willem II van Holland van 1248 en van keizer Sigismond van 1417 werden vaak afgeschreven, bijvoorbeeld in 1493 door de keizerlijke commissaris voor Friesland Otto van Langen, die het afschrift notarieel liet waarmerken door Folker Symons Haghedoern, keizerlijk notaris, meester in de geneeskunde en de vrije kunsten en burger van Sneek. Zijn signet is een fraaie krul met op de top een kruisje en er onder de initialen F en S.

Wordt vervolgd

Caspar van Heel

De numerus clausus in het Haarlemse notariaat 1524-1795¹

In de Hollandse steden wordt geklaagd over een teveel aan notarissen

Plakkat van Karel V

Van oudsher wordt in de Hollandse steden over een teveel aan notarissen geklaagd. Zo ook in Haarlem, waar men reeds bij de vroegst bekende verwijzing in oude vroedschapsresoluties uit 1515 in de marge hierover het kopje “ongeregeltheit inden notaris(sen)” aantreft. Naast het aantal gaat het vooral om de slechte kwaliteit (“simpelheij”) van het notariaat. In datzelfde jaar wordt in een akte gesproken over een aantal van tien of twaalf personen die in Kennemerland notaris in geestelijke zaken zijn.

Alle notarissen zijn nog “clerici”, dus lieden met de tonsuur of één van de lagere wijdingen. Priesters (hogere wijding) zijn zeldzamer als notaris, maar natuurlijk kan een clericus, die reeds notaris is, later de priesterwijding ontvangen. Sommigen worden zelfs kanunnik. De notaris-benoeming wordt altijd aan het begin van de carrière verkregen.

Wanneer de klachten op de dagvaart in ‘s-Gravenhage d.d. 31 januari 1524 door de Gedeputeerden van de zes grote steden in het openbaar komen, is dat voor keizer Karel V in zijn streven naar een gecentraliseerde staat reden hiervoor een aantal plakkat op te stellen. De eerste ordonnantie wordt op 21 maart 1524 in Brussel uitgevaardigd, waarin wordt bepaald dat voortaan in elke stad niet meer notarissen aanwezig mogen zijn dan door het stadsbestuur is voorgesteld.

In Haarlem wordt een drie- à viertal notarissen wenselijk geacht en de vroedschap besluit daarop toe te zien. Tegelijkertijd worden gesignaleerde misstanden door middel van aanvullende regelgeving van de lagere overheden aangepakt. Zo mogen notarissen volgens het plakkaat van de Staten van Holland en West-Friesland van 20 september 1539 hun officium niet aan de meest biedende verkopen. In de Hollandse gewesten komt het namelijk maar al te vaak voor dat lieden bij koop of renunciatie van een voorganger het notariatschap verwerven.

Numerus clausus van stadswege

Omdat pas in de tweede helft van de zestiende eeuw door de intrede van het lekenement in het notariaat hun aantal zich in de Hollandse steden sterk heeft uitgebreid, duurt het enige tijd voordat aan het voorschrift van een maximum aantal wordt voldaan. Het zelfstandige notariaat zal een steeds belangrijkere positie innemen. Het opmaken van testamenten zal deze ontwikkeling hebben bespoedigd. Maar ook de Reformatie en de secularisatie van de maatschappij die er het gevolg van is, zullen daartoe hebben bijgedragen.

In de stad Haarlem is het aantal notarissen sinds het begin van de Republiek der Verenigde Nederlanden officieel op zes vastgesteld. Tijdens de Haagse dagvaart in 1594 blijkt hoe de vastgestelde numerus clausus door vele plaatselijke overheden herhaaldelijk wordt geschonden door meer notarissen toe te laten. De Haarlemse afgevaardigden daarentegen verklaren echter dat “hier maar ses sijnde niet te veel sijn”. Maar er zijn op dat moment nog vier notarissen van katholieke afkomst in de stad, waarvan twee niet in functie zijn en het andere tweetal een verbod is opgelegd om het notariaat uit te oefenen. Eén en ander is een onvermijdelijk gevolg van

de staatkundige scheiding tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden sinds het laatste kwart van de zestiende eeuw en de daarmee samenhangende religiestrijd.

In 1591 moeten de notarissen Mr. Henric Quirijnsz. Talesius, Mr. Jan Dirxsz. Stekelwerf, Mr. Jaspar Pietersz. van Stolwijck en Joseph van Triere op het stadhuis de koning van Spanje afzweren (de zogenaamde “abjuratie”) en de eed van trouw aan de Staten afleggen. Als geestelijken blijven Stekelwerf en Van Stolwijck in hun afwijzing volharden, waarna zij door het stadsbestuur uit het notariatsambt ontzet worden.

In de volgende eeuw zullen bijna uitsluitend leken worden belast met het notariaat, dat dan een bevoegdheid is geworden waaraan baten zijn verbonden. Er is tot 1608 slechts sprake van een re-

Wernerus Köhne (1725/26-88), notaris te Haarlem met zijn knecht Jan Bosch. Geschilderd door Wybrand Hendriks, Rijksmuseum Amsterdam

¹ Zie ook: H. Spijkerman “Verleden akten. Het openbare notariaat in Haarlem 1500-1813” in: Jaarboek Haarlem, 2001 (Haarlem 2002) pp. 109-157

pressief toezicht over het notariaat, en hun aantal. Van dat moment af beschikt de stedelijke overheid door het verlenen van consent (toestemming om te praktiseren) aan aspirant-notarissen over een instrument om het aantal notarissen te reguleren en kan zij desnoods dwingend optreden. Wellicht minder dan elders komen illegale praktijken in het Haarlemse notariaat dan voor zover bekend nog maar in sporadische gevallen voor.

Overschrijding numerus clausus

Met de opkomst van de steden en de burgerij breidt de werkkring van het notariaat zich uit. Ook de toename van de handel en het verkeer zal daarop een positieve uitwerking hebben uitgeoefend. In de loop van de achttiende eeuw wordt duidelijk dat gewoonlijk acht notarissen in de stad in functie zijn. In het ene jaar 1753 zal door de toelating van Willem Baart en Floris Koopman dat aantal enige tijd opklimmen tot zelfs een tiental praktiserende notarissen. Willem Baart treedt in de voetsporen van zijn vader, net zoals voor hem zijn broer Cornelis Baart dat in 1744 op twintig-jarige leeftijd reeds heeft gedaan. Om die reden ontvangt in 1755 het stadsbestuur een rekest van de notarissen dat zij hun aantal wensen te zien uitsterven op een met de gewestelijke Staten overeengekomen maximum van zes personen. Als compromis wordt de numerus fixus door de heren bestuurders voortaan op een aantal van acht personen vastgesteld.

Overigens zal de negende notaris, die in de bronnen voortdurend als Willem van Vredenburg Baart staat opgetekend, in december 1757 overlijden. Zijn vader, notaris Willem Baart sr., verzoekt bij het indienen van het overlijdensbericht het stadsbestuur om restitutie van de teveel betaalde aanslag in de "annates" (een belasting op de stedelijke ambten).

Over de andere notaris, Floris Koopman, zal de nodige negatieve publiciteit losbarsten. Floris wordt namelijk verliefd op zijn in het Burgerweeshuis opgevoede "dienstmaagd" Maria Langeville. Het meisje is na de dood van zijn moeder bij hem in huis komen wonen. In de rol van "wanhopend Minnaar" zal de notaris haar menig huwelijksaanzoek doen. Indien deze dienstmeid hem zal blijven afwijzen had hij "gedreigd zig van zyn verdrietig leeven te zullen ontlasten door zig in zijn Ledicant te zullen ophangen". Bij de ondertekening van de trouwbelofte krijgt Maria een gouden horloge als liefdesgeschenk cadeau, dat Floris' vader vroeger reeds aan zijn moeder heeft gegeven. Na diverse pogingen tot "vleesselijke Gemeenschap" krijgt het meisje in 1767 een miskraam. Bij de huwelijksaankondiging heeft notaris Floris Koopman niet gerekend op de onwelwillende houding van zijn omgeving. Zijn collega-notaris Nicolaas Gallé informeert zelfs of het aanstaande huwelijk "niet met een Stuivertje Geld af te maken (is)". Het past niet bij de waardigheid van een notaris om met zijn meid in het huwelijk te treden. Anderen dreigen beide aanstaande echtelieden te ruïneren en "zo arm als Mieren (te) maken". Nadat bei-

DE NOTARIS.

Caspar Luyken, 1698

den elkaar niet langer meer zagen, wendde Maria zich tot de Haarlemse schepensbank om een huwelijksverbintenis alsnog te forceren.

Oude aantal

Sinds de tweede helft van de achttiende eeuw valt een toenemend verval van industrie en handel, alsmede een vermindering van het Haarlemse inwonertal te constateren. Door de geringere welvaart en koopkracht neemt de bestaanszekerheid voor notarissen af en zal hun afhankelijkheid van neveninkomsten toenemen. Daarom verzoeken de Haarlemse notarissen in 1786 het stadsbestuur weer om hun aantal bij voorkomende vacatures tot zes te verminderen. De vroedschap vraagt Mr. Hendrik Samuel van Wickevoort Crommelin, commissaris over de notarissen, om advies. Alhoewel deze zich achter de Haarlemse notarissen schaaft, doet blijkens een ingekomen rekest een aantal klerken van procureurs- en notariskantoren in de stad dat vanwege behoud van de werkgelegenheid duidelijk niet. Een reducering tot het gewenste aantal wordt niet bereikt.

Op de keper beschouwd is van een echte wildgroei aan notarissen in Haarlem nooit sprake geweest en blijft hun aantal dankzij de van stadswege vastgestelde numerus clausus steeds binnen aanvaardbare grenzen beperkt. Bij een gesloten-front-politiek kan het stadsbestuur aldus het toelatingsbeleid volledig domineren.

H. Spijkerman

De Berg en Dalse watertorenarresten

Over hinder en misbruik van bevoegdheid

Kijk Hein, ze lopen al weer met elkaar in de tuin te flikflooien. Hij heeft z'n hand op haar dij! Ik zweer het je, ze hebben iets met elkaar. Doe daar iets aan! Hein loopt naar het raam en tuurt naar buiten. En inderdaad. Miep had gelijk. Jacob loopt met de verpleegster op het vrijerspaadje in de tuin. Met opgeheven hoofd kijkt hij in de verte over de Elyzeese velden naar het kerkje van Persingen in de Ooijpolder. Potverdorie, mompelt hij zachtjes.

Zo ongeveer stel ik mij de aanvang van de cause célèbre van het Nederlandse burendrecht voor: de zaak van de Berg en Dalse watertoren, eigenlijk een Amerikaanse windmolen met waterreservoir.¹

De wettelijke regels inzake *misbruik van bevoegdheid* (art. 3:13 BW) vormen de codificering van onder andere de arresten inzake de Berg en Dalse watertoren.² Het gaat niet in de eerste plaats over de vraag welke bevoegdheden de eigenaar toekomen, maar meer over de vraag in hoeverre de eigenaar deze vrijelijk mag uitoefenen. Niet alleen de bevoegdheden van een eigenaar ken-

nen hun grenzen, maar ook de uitoefening daarvan. Art. 3:13 BW trekt de grens vanaf welke de uitoefening van de bevoegdheden van een eigenaar onaanvaardbaar is: een bevoegdheid kan worden misbruikt onder meer door haar uit te oefenen met geen ander doel dan een ander te schaden of met een ander doel dan waarvoor zij is verleend of in geval men, in aanmerking nemende de onevenredigheid tussen het belang bij de uitoefening en het belang dat daardoor wordt geschaad, naar redelijkheid niet tot die uitoefening had kunnen komen. Spiegelbeeldig aan deze problematiek lijkt de vraag te zijn wanneer sprake is van *hinder*. Art. 5:37 BW verschaft een indicatie van wat in het burendrecht als hinder mag worden beschouwd: de eigenaar van een erf mag niet onrechtmatig aan eigenaars van andere erven hinder toebrengen zoals door het verspreiden van rumoer, trillingen, stank, rook of gassen, door het onthouden van licht of lucht of door het ontnemen van steun. Beide rechtsfiguren houden nauw verband met elkaar. De vraag is zelfs of het niet verschijningsvormen van dezelfde gedachte van de wetgever zijn.

Het landhuis van Jacob van Stolk nu

¹ Voor de uitgebreide versie van het verhaal over de Berg en Dalsewatertoren zaak zie mijn bijdrage aan het Liber Amicorum voor A.A. van Velten, Vast en Goed, Kluwer 2003, p. 259 e.v..

² HR 13 maart 1936, NJ 1936, 415 en HR 2 april 1937, NJ 1937, 639.

Het landhuis van Hein van der Goes nu

De Berg en Dalse watertorenarresten zijn in dit kader niet alleen vanuit juridisch oogpunt interessant. Juridische procedures op het terrein van het burendrecht zijn vaak symptomen van ordinaire burenruzies die in de kern bepaald niet direct om juridische kwesties handelen. Mensen irriteren elkaar soms klaarblijkelijk zodanig, dat men er processen voor over heeft om elkaar dwars te zitten; *incompatibilité d'humour*, nijd of afgunst spelen niet zelden een drijvende, katalyserende rol. Welstand en verveling vormen ideale voedingsbodems voor dit proces. De uitkomst van gevoerde juridische procedures zijn dan ook zelden de oplossing voor het werkelijke probleem. Zo ook in de Berg en Dalse watertorenzaak.

Hein van der Goes en Jacob van Stolk

De twee hoofdrolspelers in deze klucht, Hein van der Goes en Jacob van Stolk, waren aanvankelijk goede buren. Beide heren konden het in den beginne goed met elkaar vinden. Men kwam bij elkaar langs en legde regelmatig een kaartje. Hein van der Goes was jurist, Jacob van Stolk waterbouwkundige.

Het landgoed "het Huys te Schengen" ligt in de buurt van Hotel Valmonte op een in de IJstijd gevormde stuwwal. Het is onderdeel van een zich tot in Limburg uitstrekkende heuvelrug die een natuurlijke grensafscheiding vormt tussen Nederland en Duitsland. Vanuit het landgoed aan de Oude Holleweg heeft men een buitengewoon fraai uitzicht over het zogenaamde Elyzeese dal in de Ooijpolder. In het dossier wordt het uitzicht ergens geroemd als het mooiste vergezicht van Nederland; het biedt ook nu nog een adembenemend uitzicht. Villa Hooghorst ligt iets onder het landgoed, niet veel minder fraai gelegen op dezelfde helling.

Wat er eigenlijk verkeerd ging

Over de oorzaak van de burenruzie bestaan verschillende lezingen. De eerste lezing is dat het uitzicht dat Van der Goes had richting het Montferland, langzaam werd verminderd door hoog opschietende bomen op het terrein van buurman Van Stolk. Van der Goes stoorde zich eraan; hij wilde de bomen het liefst kappen. Van Stolk weigerde echter de bomen te rooien of te toppen. De tweede lezing heeft een hoog soap-karakter. Het schijnt dat mevrouw Van der Goes zedelijk verontwaardigd was over de relatie die Van Stolk met de verpleegster van zijn doodzieke vrouw zou hebben.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn beide lezingen waar. Hoe dan ook, er was mot tussen beide heerschappen. Van Stolk had een uitweg naar de Holleweg via een voetpad, dat ze beiden gebruikten en dat op de grond van een zekere Randwijck lag. Hoogstwaarschijnlijk wilde hij dat pad verbreden zodat ook de koets van Van Stolk er over heen kon (hij had speciaal daarvoor een koetshuis laten bouwen).

Van der Goes had het pad gehuurd en trok het in mei 1921 bij zijn perceel om te voorkomen dat kwajongens en vrijende paartjes het gebied tegen de avond en 's nachts onveilig zouden maken. Voornamelijk vanwege Van Stolk's vrouw, waarmee de heer en mevrouw Van der Goes zich kennelijk goed konden verstaan, werd aan Van Stolk de sleutel van het toegangspoortje ter beschikking gesteld.

In 1927 vond de eerste echte schermutseling plaats. Omdat (het huispersoneel van) Van Stolk zich volgens Van der Goes niet aan de gemaakte afspraken hield, vergrendelde Van der Goes het poortje terstond nadat was gebleken dat er weer ongewenste personen zich op het pad hadden begeven en in de tuin schade hadden aangericht

(1-0). Naar aanleiding van die gebeurtenis liep hij opgewonden naar zijn buurman om zijn beklag te doen over de gang van zaken, waarop de beide heren de eerste fikse woordenwisseling kregen. Van Stolk liet de volgende dag de sleutel van het poortje demonstratief terugbezorgen.

Palen met lappen

Van Stolk bleef niet bij de pakken neerzitten en hij trachtte Van der Goes te treffen in dat wat hem dierbaar was: zijn mooie uitzicht. Hij plaatste vijftien meter hoge palen, aan de top voorzien van een aantal onooglijke en vuile lappen en doeken. Dat was wel de gelijkmaker (1-1). Daarna liet Van der Goes de sleutel weer bij Van Stolk bezorgen.

Met het teruggeven van de sleutel van het poortje was het incident weliswaar de wereld uit, maar de toon was wel gezet. Nadat mevr. Van Stolk was overleden en de liefde tussen de heer Van Stolk en de inmiddels inwonende verpleegster zodanig intens was dat hij besloot met haar te trouwen, barstte de bom bij vooral mevr. Van der Goes: het toegangspoortje werd opnieuw gesloten. Het definitief sluiten van het toegangspoortje (2-1) deed ook bij Van Stolk de deur dicht. Hij dacht ongetwijfeld dat hij zijn buurman een tweede keer van gedachten kon doen veranderen door wederom palen met lappen te plaatsen. Aldus geschiedde, de vlag werd vijf jaar later weer uitgehangen (2-2).

De Berg en Dalse "watertoren", een Amerikaanse windmolen met waterreservoir

Duidelijk blijken de bedoelingen van Van Stolk uit een brief die hij op 27 juni 1932 schreef, waarin hij hem mededeelde:

"Ik vind dat ik U geen verantwoording schuldig ben over wat ik in mijn eigen tuin plant of doe. Niettemin wil ik U mede delen dat U het plaatsen der palen gelieve te beschouwen als een poging voor 't geval u door mocht willen gaan met mij te plagen, om u duidelijk te maken dat er misschien zelfs voor u voordeel in kan bestaan de medewerking van uw buurman te hebben."

Deze brief bleek voor Van Stolk later min of meer fataal te zijn, aangezien mede daaruit onmiskenbaar zijn bedoelingen bleken.

Van der Goes wendde zich tot de rechter en deed zijn beklag. De rechter oordeelde in kortgeding op 21 juli 1932: nee, dat kunt gij niet doen omdat Van der Goes door de palen in het vrije genot van zijn eigendom wordt gestoord; weg met die palen. De eis in reconventie van

Van Stolk, het hek overdag open te laten, werd afgewezen omdat Van Stolk generlei recht van gebruik van het pad had. 3-2 voor Van der Goes. Later werd dit kortgeding vonnis bevestigd in een vonnis van de rechtbank van 8 juni 1933, waarin hij veroordeeld werd zich in de toekomst te onthouden van het plaatsen van dergelijke belemmeringen van het uitzicht van Van der Goes "zonder dat daartoe redelijke grond bestaat".

Een Amerikaanse windmolen met waterreservoir

Nu wierp Van Stolk zijn metier in de strijd. Op 22 juni 1933, veertien dagen na het vonnis van de rechtbank, begon hij met de bouw van het "ijzeren gevaarte, een zogenaamde Amerikaanse windmolen met reservoir", door Van Stolk ongetwijfeld met enige dubbele betekenis het "Vereffenings-reservoir" genoemd, "ter besproeiing van zijn moestuintje" (3-3).

Ongewis van wat er gaande was, moet de woede van Van der Goes naar gelang de bouw vorderde een steeds grotere omvang hebben aangenomen.

De president in kortgeding wees een eis tot verwijdering van Van der Goes als niet spoedeisend af bij vonnis van 16 november 1933 (3-4). Maar in de bodemprocedure liep het anders. Omdat Van Stolk de windmolen niet op een bron had aangesloten werd hij door de rechtbank op 8 februari 1934 veroordeeld om de windmolen te verwijderen (4-4). Interessant is de door de president in het kortgeding vonnis niet beantwoorde vraag waarom een landschap door een Amerikaanse windmolen voorzien van een vleugelwiel wel, maar door een Hollandsche windmolen voorzien met wieken of door een kerktoren met weerhaan niet wordt ontsierd.

Werklieden togen daarop naar de toren en Van der Goes dacht aanvankelijk dat men met de afbraak zou beginnen. Maar het tegendeel bleek het geval te zijn: de werklieden sloten de molen op 15 februari 1934 (binnen acht dagen na het vonnis) alsnog aan (4-5). Maar dit was toch niet voldoende. Weliswaar gaf de rechtbank hem op 12 juli 1934 nu wel gelijk, maar het hof te Arnhem vernietigde het vonnis van de rechtbank en veroordeelde Van Stolk op 8 mei 1935 in hoger beroep om de windmolen af te breken (5-5).

Een rol speelde natuurlijk dat Van Stolk al een watervoorziening had, terwijl de windmolen bovendien evengoed ergens anders had kunnen worden geplaatst waar het uitzicht van Van der Goes niet werd belemmerd.

De Hoge Raad was het daarmee echter niet eens (5-6): als de windmolen op verschillende plaatsen had kunnen staan, dan hoeft men in principe niet de plaats te kiezen die het minste nadeel aan derden toebrengt. Het Hof oordeelde echter, na terugverwijzing door de Hoge Raad, dat in dit geval aannemelijk is gebleken dat de windmolen is opgericht met de uitsluitende bedoeling tot benadeling van Van der Goes (6-6). Voormelde brief van 27 juni 1932 speelde daarbij een belangrijke rol. De Hoge Raad stemde er vervolgens mee in dat dit misbruik van bevoegdheid kan opleveren. Jammer voor Van Stolk (7-6, eindstand). De jurist komt als de nipte winnaar uit de bus.

L.C.A. Verstappen

Passies worden doelen

*Met een studiebeurs
uit het Fonds Jong Talent kan
kunstenares Hadassah Emmerich
twee jaar studeren aan het
prestigieuze Goldsmiths College
in Londen.*

Fonds op Naam, uw passie uw doel.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds biedt particulieren en bedrijven de unieke kans om van hun passie hun doel te maken: met een Fonds op Naam. Een Fonds op Naam wordt beheerd als zelfstandig onderdeel van het Prins Bernhard Cultuurfonds, waarbij de schenkers zelf de naam en het werkterrein mogen definiëren. Beurzen voor musici of beeldend kunstenaars, restauratie van monumenten of bescherming van flora en fauna, voor iedere culturele passie kan een Fonds op Naam worden ingesteld. Voor meer informatie, waaronder de fiscale voordelen, is de brochure Fonds op Naam aan te vragen via (020) 5206130 of info@cultuurfonds.nl.

www.cultuurfonds.nl

Prins Bernhard Cultuurfonds geeft cultuur de kans

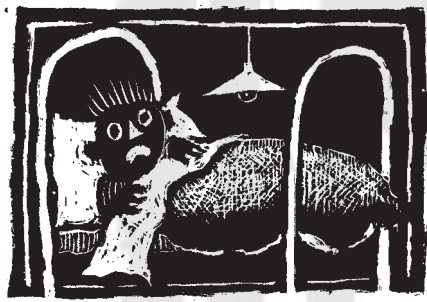
BORG DORFF

Lieve nichten, lieve neven,.....

Bezorgd door PHG

Wijnands Laatste Wil¹

*Het is een Kunst om mooi te sterven.
De vorm kan echter veel bederven.*

Als Wijnand jong is, zijn leven nog lang,
Maakt de dood hem dikwijls heel bang.
Zo weet hij al van meet af aan,
pas op, het einde komt eraan!

De dood komt meestal onverwacht
En zelden zoals je hebt gedacht.
Neem nu Ivo, hij reed toch zacht,
Hij viel, verdrong toen zomaar in de gracht.

En die arme Toosje, zo lief en fijn,
Overreden door de trein.
Het einde is ja, steeds aanwezig.
Altijd en altijd houdt het hem bezig.

Diep in de nacht komt het zwarte water.
Wat er gebeurd is zie je pas later.
Altijd ben je de sigaar.
Of beter: het eind is immer daar.

Mijn verscheiden, zo concludeert nu Wijnand
Houd ik het liefst in eigen hand.
Het beste is: je voorbereiden,
Zodat je mooi kunt overlijden.

¹ Gedicht en tekeningen met dank aan Wim Hofman overgenomen uit zijn bundel "Wat we hadden en wat niet", Uitgeverij Querido, 2003. Van dezelfde auteur verschijnt in 2005 de bundel "Na de storm".

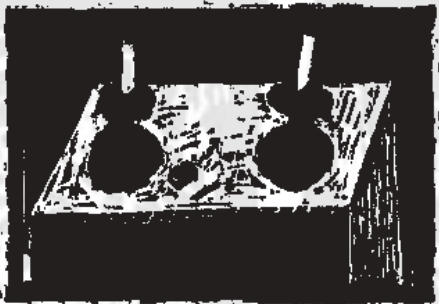

Hij zoekt een huis en richt het in.
Van het einde is dit het begin.
In de mooiste kamer komt een bed.
Hij regelt alles van a tot z.

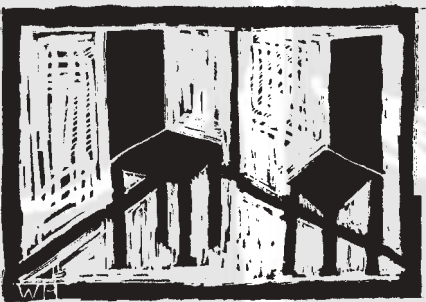
Potje koffie, plakjes koek,
Een paar cd-tjes, gastenboek.
Als alles goed is klaargezet,
Sluit hij gordijnen en gaat in bed.

Hier komt een kast met kandelaars.
Op elke kandelaar een kaars.
Voor mij geen treurnis, maar een feest.
O, was ik er maar vast geweest.

Daar ligt hij dan. Hij kan niet wachten.
Toch moet hij nog geduld betrachten.
Hij ligt daar nog een eeuwigheid,
Want ach, de dood die neemt de tijd.

Op tafel bloemen, Dante (Paradiso in half marokijn),
Een paar bananen, appels, een mooi flesje wijn.
Nog wat dingen voor het bezoek,
Een paar stoelen in een hoek.

De geoctrooieerde compagnie

dr. H.J. den Heijer

'De geoctrooieerde compagnie' beschrijft uitvoerig opkomst en ondergang van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. De VOC was in de 17e en 18e eeuw de grootste en machtigste onderneming ter wereld. Het boeiende verhaal van deze voorloper van onze moderne naamloze vennootschap wordt geïllustreerd met een aantal prachtige historische prenten. Het boek is een 'must' voor iedereen die op een of andere manier te maken heeft met of geïnteresseerd is in het ondernemingsrecht of onze vaderlandse geschiedenis.

Ars Notariatus, deel 128

Omvang 278 pagina's, € 42,50. Seriekorting 20%. ISBN 9013022847, 1e druk, Kluwer, 2005

Prijzen zijn inclusief BTW. Prijswijzigingen voorbehouden. Ook verkrijgbaar via de boekhandel.

KLUWER

BESTELLEN? Ga naar www.shopkluwerjuridisch.nl
en zoek op ISBN. U kunt ons ook bellen (0570) 67 34 49,
faxen (0570) 69 15 55 of e-mailen (juridisch@kluwer.nl).

100 JAAR EEN BETROUWBARE INFORMATIEBRON!

HUWELIJKSGOEDEREN- EN ERFRECHT

EERSTE GEDEELTE: HUWELIJKSGOEDERENRECHT

In alweer de 13e druk van dit boek worden de jongste ontwikkelingen in de wetgeving uitvoerig toegelicht, als daar zijn het vervallen van het schenkingsverbod tussen echtgenoten, de herziening van de regeling van de huwelijksvoorwaarden staande huwelijk, de wijzigingen in art. 1:88 BW en –last but not least- de invoering van een wettelijke regeling van de verrekenstelsels.

Tenslotte wordt ook aandacht besteed aan de voornemens van de regering om de wetgeving betreffende de huwelijksgemeenschap ingrijpend te herzien. De splitsing van hoofdstukken geeft een meer logische opbouw van de inhoud. Literatuur en jurisprudentie zijn bijgewerkt tot medio augustus 2004.

J.G. Klaassen, prof. mr. J.
Eggens, prof. dr. E.A.A. Luijten
en prof. mr. W.R. Meijer

Omvang 476 pagina's
€ 75,-. ISBN 9013013198
13e druk. 2005

BESTELLEN?

WWW.SHOPKLUWERJURIDISCH.NL

Ga naar www.shopkluwerjuridisch.nl
U kunt ons ook bellen (0570) 67 34 49, faxen (0570) 69 15 55
of e-mailen: juridisch@kluwer.nl
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel. Prijswijzigingen voorbehouden.

KLUWER

Ars Notariatus

De geotrooieerde compagnie

De VOC en de WIC als voorlopers van de naamloze vennootschap

Ars Notariatus 128, XI en 264 pag.

Een boek schrijven over de ontwikkeling van de naamloze vennootschap in de vroegmoderne tijd; wie mij tien jaar geleden had voorspeld dat ik mij daar ooit aan zou wagen, zou ik hoofdschuddend en ongeloofwaardig hebben aangekeken. Nog geen vijf jaar later vroeg mijn promotor J.R. Bruijn of ik interesse had in een studie naar de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) als voorloper van de huidige NV. Bruijn op zijn beurt had van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap het verzoek gekregen om eens uit te kijken naar een maritiem historicus, die een dergelijk onderzoek zou kunnen en willen uitvoeren. Op het moment van zijn vraag had ik mijn onderzoek naar de Atlantische tegenhanger van deze onderneming, de West-Indische Compagnie (WIC), net afgerond. Tijdens die studie, die ging over de Nederlandse handelsrelatie met West-Afrika, had ik mij in enkele institutionele aspecten van de WIC verdiept en mij afgevraagd of deze vroegmoderne compagnie nu een private onderneming, dan wel een verlengstuk van de staat was geweest. Het viel mij daarbij op dat slechts weinigen onderzoek hadden gedaan naar de relatie tussen de aandeelhouders, de bewindhebbers en de overheid. Mijn interesse was gewekt en het verzoek van Bruijn kwam dan ook zeer gelegen. Hij bracht mij in contact met de Stichting die voor deze studie een commissie samenstelde, bestaande uit A.Fl. Gehlen, P.H.M. Gerver, P.L. Nève en L. Noordegraaf, die het onderzoek hebben begeleid. Maar onderzoeken hebben iets gemeen met naamloze vennootschappen: zonder "risicodragend" kapitaal kunnen zij niet bestaan. De Vereniging Formaat Notarissen was bereid om als "aandeelhouder" op te treden. Dankzij haar financiële steun kon deze studie worden voltooid. Nu maar hopen dat het dividend in de vorm van dit boek de aandeelhouder tevreden stelt. Waar gaat ten slotte deze studie over?

De VOC en de WIC waren de grootste handelsondernemingen van hun tijd die ook nu nog tot de verbeelding spreken. In de media, maar ook tijdens congressen, wordt de VOC vaak als een "moderne onderneming" gepresenteerd; een multinational avant la lettre en grondlegger van de naamloze vennootschap. Naarmate de belangstelling voor de Compagnie toenam, vervaagden de grenzen tussen heden en verleden; de VOC evalueerde van een voorloper tot een volwaardige NV. In 2002, het jaar waarin werd herdacht dat de VOC vierhonderd jaar geleden was opgericht, werd de moderniteit van deze

Op initiatief van de Stichting is de serie Ars Notariatus in 1952 opgezet en aanvankelijk in eigen beheer uitgegeven. Thans verzorgt Kluwer Juridische Uitgevers de serie in samenwerking met de Stichting.

Een abonnement op de gehele serie is mogelijk en levert een korting op van 20%. Alléén voor onze donateurs geldt een zelfde korting op losse, recent verschenen delen van de serie, indien gebruik wordt gemaakt van bijgevoegde bestelstrook.

De redactie van de Ponder vraagt auteurs van recente Ars Notariatusdelen te beschrijven hoe hun boek is ontstaan, wat de opzet ervan is. Het resultaat daarvan treft u hieronder aan. Niet zo maar recensies, maar persoonlijke beschouwingen van de schrijver.

onderneming herhaaldelijk benadrukt.

De centrale vraag die aan De geotrooieerde compagnie ten grondslag ligt is: in hoeverre waren de VOC en de WIC voorlopers of grondleggers van de moderne NV? Die vraag is niet nieuw. In Nederland hadden de rechtshistorici S. van Brakel en J. van der Heijden zich reeds in 1908 over die vraag gebogen. Zij concludeerden destijds dat de compagnieën niet helemaal vergelijkbaar

waren met moderne NV's, maar daar wel sterk op leken. Als rechtshistorici waren zij vooral geïnteresseerd in de juridische ondernemingsvorm van de compagnieën. In De geotrooieerde compagnie heb ik gekozen voor een meer institutionele invalshoek. Daarin worden de drie belangrijkste partijen – de aandeelhouders, de bewindhebbers en de overheid – aan een nader onderzoek onderworpen. Zij worden elk afzonderlijk belicht, maar tevens wordt ingegaan op hun onderlinge relaties en de wijzigingen die daarin hebben plaatsgevonden. Als het gaat over aandelen, beperkte aansprakelijkheid en de compagnie als rechtspersoon, lijken de compagnieën inderdaad sterk op NV's. Maar welke regering zou in haar naam private ondernemingen soevereine rechten laten uitoefenen, zoals dat bij de VOC en de WIC het geval is geweest? In dit boek heb ik geprobeerd duidelijk te maken in hoeverre de compagnieën wel en in hoeverre zij niet als voorloper van de naamloze vennootschap beschouwd kunnen worden.

Henk den Heijer

De auteur tijdens de presentatie van zijn boek op 20 januari 2005

Postacademisch onderwijs

tweede halfjaar 2005

Komend najaar staan er negen lezingen op het programma.

Zie voor nadere informatie de bijgevoegde brochure.

22 september
Prof. mr. R.T.G. Verstraaten

Overdrachtsbelasting bij verkrijging van aandelen in een onroerend goed vennootschap.

6 oktober

Mr. F. van der Woude

Wat de notaris echt raakt.

Beroepsaansprakelijkheid die niet verzekerd blijkt.

13 oktober

Mr. S. Perrick

Capita Selecta erfrecht.

20 oktober

Mr. L.P. Broekveldt

Prof. mr. W.M. Kleijn

Beslagperikelen bij transport van registergoed.

27 oktober

Drs A.E.R. Blok RA

Financieel Toezicht bij het notariaat.

3 november

Mr. J.J.A. de Groot

Prof. mr. A.A. van Velten

Multifunctionele bebouwing en andere bijzondere vormen van onroerend goed.

10 november

E.H. Horlings RA

Mw. mr. T.J. Mellema-Kranenburg

Waardering in de notariële praktijk.

17 november

Prof. mr. J.B. Huizink

De personenvennootschap naar nieuw recht.

24 november

Prof. mr. A.H.N. Stollenwerck

Schenken met behoud van zeggenschap

Imponderabilia

Boekpresentatie

Op 31 mei zag een bijzonder boek het licht, *Inheritance Law Legislation of the Netherlands*, een Engelse vertaling van Boek 4 BW door Ian Curry-Sumner en Hans Warendorf (zie bijgaande advertentie). Eerder vertaalden ze samen ook Boek 1 BW. Tijdens de feestelijke boekpresentatie op de Stichting spraken – na een inleiding door ondergetekende – Prof. dr. K. Boele-Woelki, hoogleraar internationaal en vergelijkend privaatrecht aan de UU, over de Europeanisering van het (internationale) familie- en erfrecht en Drs. C. Kouwenaar, directeur van het Center for International Legal Cooperation, over de Nederlandse bijdrage aan de versterking van de rechtsstaat in ontwikkelings- en transitielanden. Mr. Warendorf besloot mede namens Ian Curry-Sumner, die helaas door ziekte verhinderd was, met een dankwoord. Tot de genodigden behoorden leden van het Amsterdams Juridisch Genootschap “Notariële Vereniging”.

Schenken

Via een Amsterdamse notaris kreeg de Stichting een welkome aanvulling op haar collectie: een aquarel van de werkkamer van oud-notaris C.J.G. de Booy te Haarlem, in 1901 getekend door zijn dochter Johanna en thans geschonken door zijn kleindochter. Elders in deze Ponder beschrijft kunsthistorica Marianne Eisma de aanwinst. Ook kreeg de Stichting een bascule, waarmee rond 1930 postpakketjes werden gewogen op het kantoor van notaris W. van Riet te Bergen; zijn achternicht was zo vriendelijk dit curiosum te schenken. Voorts ontving de Stichting van diverse donateurs of hun erfgenamen verschillende boeken en rapporten die nog ontbraken in de bibliotheek. En zoals wel vaker gebeurt, een deelnemer aan ons postacademisch onderwijs kwam met een cadeautje. Ditmaal bracht een Bergeijk-

Bascule

l.: 96 cm, b.: 48 cm, h.: 60 cm

se notaris een interessant boek mee: *Les nobles dans les Tribunaux, traité de droit enrichi de plusieurs curiosités utiles de l'Histoire et du Blazon, etc.*, H. F. de Malte, Liège 1658.

Zomersluiting

De laatste twee weken van juli, van maandag 18 juli tot en met maandag 1 augustus, is de Stichting gesloten.

Liesbeth M. van der Marck

European Family Law Series

Family Law Legislation of the Netherlands

Volume 5

With the Netherlands being the first country in the world to open civil marriage to same-sex couples, there has never been a better time to publish the first ever complete English translation of Dutch family law. This book gives the reader, academic and professional practitioner alike, an opportunity to take cognizance of this important field of law.

It is hoped that this work will also further contribute to the development of an international legal discourse on the development of family law in other jurisdictions, whilst allowing the comparison with the law as in force in the Netherlands on the 1st October 2003.

The publisher and the translators hope that these books will find their way into the hands of the large number of non-Dutch speaking persons in and also outside the Netherlands whose life is affected by the law, which until now was not readily accessible.

These works, thanks to the translation of the rules of private international law in the field of family and inheritance law, also provide lawyers, civil servants and consular officers with insight into the applicable rules in international cases.

SUMNER, I., WARENDORF, H.
2003 | ISBN 90-5095-340-9 | xviii + 260 p. |
paperback | € 48 | Subscription € 40,08

Inheritance Law Legislation of the Netherlands

Volume 8

The 1st January 2003 saw the introduction of a new inheritance law in the Netherlands.

The Europeanisation of civil law necessitates that the ultramodern Dutch inheritance law is readily accessible. This work will give scholars and professional practitioners not able to speak Dutch an opportunity to take cognizance of this important field of law.

This book will further contribute to the development of an international legal discussion on the development of inheritance law in other countries, whilst allowing the comparison with the law as in force in the Netherlands on the 1st January 2005.

SUMNER, I., WARENDORF, H.
2005 | ISBN 90-5095-444-8 | x + 108 p. | paperback |
€ 28 | subscription € 23,80

ORDER FORM

† For more information, please call +32 (0) 3 680 15 50

YES, I would like to order

... copy (ies) of *Family Law Legislation of the Netherlands* (90-5095-340-9) at 48 euro per copy.

... copy (ies) of *Inheritance Law Legislation of the Netherlands* (90-5095-444-8) at euro per copy

Please charge my credit card:

Visa MasterCard

name of cardholder:.....

card number:.....

expiry date:.....

date:.....

signature:

Mr | Mrs | Ms

name:.....

first name:.....

company:.....

street & no.:.....

postal code:.....

city:.....

country:.....

tel:.....

fax:.....

e-mail:.....

vat no.:.....

date:.....

signature:

Please send this form in a sufficiently stamped envelope to

Intersentia
Groenstraat 31 | BE-2640 Mortsel | Belgium

Or fax this form to
+32 3 658 71 21

Or send a message to
mail@intersentia.be

 intersentia

Niehoff Werning & Kooij

Verzekeringsadviseurs voor Advocatuur en Notariaat

Een zelfstandige notarispraktijk...

Een eigen notarispraktijk starten. Met dat idee lopen nogal wat kandidaat-notarissen in Nederland rond. Maar de weg van idee tot realiteit kan soms lang zijn. En vol hobbels en kuilen. Niehoff Werning & Kooij heeft als specialist in het notariaat een aanzienlijk aantal startende notarissen de weg gewezen.

Wanneer u als kandidaat-notaris sollicitatie overweegt op een vacante of nieuwe vestigingsplaats, wilt u uw mogelijkheden op die vestigingsplaats helder in beeld krijgen met een goed ondernemingsplan. Een wezenlijk element daarin vormt de budgetbegroting, met de te verwachten baten en lasten en het resulterende kantoorinkomen. Wij gebruiken onze eigen, specifiek voor de Nederlandse notarispraktijk ontwikkelde, begrotingsopzet.

De documentatiemap voor het notariaat, met daarin de actuele lijst van vrijkomende vestigingsplaatsen, geeft een duidelijk inzicht in de variëteit van voorzieningen die nodig zijn bij het vestigen van een eigen praktijk. We sturen hem graag vrijblijvend toe als u onderstaand telefoonnummer belt.